

ГЕОГРАФИЯ
ГЕОГРАФИЯ
GEOGRAPHYDOI 10.51885/1561-4212_2022_2_8
MFTAA 39.21.02**Р.М. Қалқаман¹, А.Е. Молдағалиева²**

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы қ., Қазақстан

¹E-mail: raiymgul.kalkaman@gmail.com*²E-mail: moldagaliyeva.aitolkyn2016@gmail.com**ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ ҚОЛЖЕТИМДІ ОРТАНЫҢ МАҢЫЗЫ****ЗНАЧЕНИЕ ДОСТУПНОЙ СРЕДЫ В ОБЛАСТИ ТУРИЗМА****THE IMPORTANCE OF THE ACCESSIBLE ENVIRONMENT IN THE FIELD OF TOURISM**

Аңдатпа. Кедергісіз туризм – бұл психофизикалық даму ерекшеліктері бар адамдарға туристік қызметті ыңғайлы және кедергісіз жүзеге асыруға кепілдік беретін туризмнің ерекше түрі. Қолжетімді туризм – бұл әлеуметтік туризмнің маңызды бағыты. Әлеуметтік туризмнің басты мақсаты – мүгедектерге, зейнеткерлерге, соғыс және еңбек ардагерлеріне, мектеп оқушыларына, жастарға және мемлекеттік және мемлекеттік емес қорлар және басқа да ұйымдар әлеуметтік қолдау көрсететін кез келген басқа азаматтарға саяхат жасау үшін жағдай жасау. Бұл жұмыстың мақсаты мүгедектер мен халықтың жүріп-тұруы шектеулі басқа да топтары үшін кедергісіз ортаны ұйымдастырудың теориялық және практикалық аспектілерін зерделеу, сондай-ақ жобалық шешімдерді іске асыру тәуекелдерін талдау болып табылады. Мақалада кедергісіз туризмнің теориялық аспектілері, мүмкіндігі шектеулі адамдардың, кедергісіз ортаның туризмге әсері мен маңызы, кедергісіз туризмнің рөлі қарастырылды. Қазақстандағы кедергісіз туризмге статистикалық талдау, анализ және ұсыныстар ұсынылды.

Түйін сөздер: Туризм, қолжетімді туризм, кедергісіз туризм, кедергісіз орта, мүмкіндігі шектеулі адамдар, мүгедектер.

Аннотация. Безбарьерный туризм – это особый вид туризма, гарантирующий людям с особенностями психофизического развития комфортное и беспрепятственное осуществление туристской деятельности. Доступный туризм – это важнейшее направление социального туризма. Главная цель социального туризма – создание условий для поездок инвалидов, пенсионеров, ветеранов войны и труда, школьников, молодежи и любых других граждан, оказывающих социальную поддержку государственными и негосударственными фондами и другими организациями. Целью данной работы является изучение теоретических и практических аспектов организации безбарьерной среды для инвалидов и других маломобильных групп населения, а также анализ рисков реализации проектных решений. В статье рассмотрены теоретические аспекты безбарьерного туризма, влияние и значение безбарьерной среды на туризм людей с ограниченными возможностями, роль безбарьерного туризма. Представлен статистический анализ, анализ и рекомендации по безбарьерному туризму в Казахстане.

Ключевые слова: Туризм, доступный туризм, безбарьерный туризм, безбарьерная среда, люди с ограниченными возможностями, инвалиды.

Abstract. Barrier – free tourism is a special type of tourism that guarantees people with psychophysical development features a comfortable and barrier – free implementation of tourist activities. Collective tourism is an important area of social tourism. The main goal of social tourism is to create conditions for

travel for disabled people, pensioners, war and Labor veterans, schoolchildren, young people and any other citizens who are provided with social support by state and non – state funds and other organizations. The purpose of this work is to study the theoretical and practical aspects of organizing a barrier-free environment for disabled people and other groups of the population with limited mobility, as well as analyze the risks of implementing design solutions. The article discusses the theoretical aspects of free tourism, the impact and importance of people with disabilities, the barrier-free environment on tourism, and the role of barrier-free tourism. Statistical analysis, analysis and recommendations for barrier-free tourism in Kazakhstan were presented.

Keywords: *Tourism, affordable tourism, barrier-free tourism, barrier-free environment, people with disabilities.*

Kіpіcne. Адамзат өркениетінің таңында пайда болған қонақжайлылық тұжырымдамасы ғасырлар бойы жетілдіріліп, жаңа функцияларды игеріп, мемлекетке, жеке кәсіпкерлерге де айтарлықтай табыс әкелетін қуатты және маңызды салаға айналып отыр. Елтану, аймақтық зерттеулер, жаңа әсерлер мен сезімдерге деген қызығушылық соңғы үш онжылдықта жаппай туризмнің қарқынды дамуына үлкен серпін берді. Ал соңғы он жылда медициналық, экологиялық, бэкпэкинг, каякинг, жастар туризмі сияқты туристік бағыттардың рекордтық саны пайда болды. Осындай бағыттардың бірі – кедергісіз, қолжетімді туризм, кейде оны инватуризм немесе паратуризм деп атайды. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған туризм – бұл салыстырмалы түрде жақында дами бастаған туризмнің жаңа түрі. Мүмкіндігі шектеулі адамдар қазіргі уақытта туризмнің өсіп келе жатқан нарығының әлеуеті ретінде қарастырылады. Мүгедектер арасында әлеуетті туристердің көбеюіне қарамастан, көптеген елдерде туристік инфрақұрылым әлі дамымаған. Туризмнің осы түрін дамытудың бастапқы негізі – мүмкіндігі шектеулі адамдардың туристік демалысқа шығуға ниет білдірушілер саны жыл сайын артуы.

Мүгедектік тек жеке тұлғаның ғана емес, мемлекеттің және бүкіл қоғамның проблемасы. Азаматтардың бұл санаты әлеуметтік қорғауды да, олардың проблемаларын айналасындағы адамдардың түсінуін де, адамдардың жанашырлығы мен оларға өз азаматтарымен тең қарым-қатынаста болуын өте қажет етеді. Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін туризмнің ерекшеліктерін білмеу олардың жалпы әлеуметтік кеңістікке енуін қиындатады. Сондықтан кедергісіз туризм қазіргі заманғы туризмді дамытудың перспективалы және өзекті бағыттарының бірі. Әлемдегі қарт адамдар санының өсуі, өмір сүру ұзақтығының ұлғаюы немесе мүгедектер санының әртүрлі себептермен көбеюі аясында туризмнің бұл түрі көп ұзамай ең сұранысқа ие түрлердің біріне айналуы мүмкін.

Материалдар және зерттеу әдістері. Туризмдегі кедергісіз орта – бұл сапалы туристік қызметті жүзеге асыруға ықпал ететін жағдайлар жасалған мүгедек туристер үшін қол жетімді орта.

Кедергісіз туризм – бұл психофизикалық даму ерекшеліктері бар адамдарға туристік қызметті ыңғайлы және кедергісіз жүзеге асыруға кепілдік беретін туризмнің ерекше түрі [1].

Мүгедек дегеніміз – өмір сүруді шектеуге себеп болатын аурулардың, жарақаттардың немесе ақаулардың салдарынан туындаған ағза қызметтерінің тұрақты бұзылуымен денсаулығының бұзылысы бар адам. Бұл бұзылуларға мыналар жатады: тірек-қимыл аппаратының бұзылуы, көру және есту кемістігі, оның ішінде туристік саяхат жасау және туристік қызметті тұтынуға мүмкіндіктерін шектейтін жалпы ауруы бар бұзылулар. Әлеуметтік қорғауға мұқтаж адамдар, оңалту және қоғамға интеграциялану мүмкіндіктері бар [2].

Қазақстан Республикасының аумағында «мүгедек» статусын медициналық-әлеуметтік сараптама мекемелері белгілейді және жүзеге асырады, бұл медициналық және сонымен

бірге заңды рәсім болып табылады. Мүгедектік тобын белгілеудің құқықтық және әлеуметтік мәні бар, өйткені ол қоғаммен белгілі бір ерекше қатынастарды білдіреді: мүгедек үшін жеңілдіктердің болуы, мүгедектігі үшін зейнетақы төлеу, еңбекке қабілеттілігі мен еңбекке қабілеттілігінің шектеулілігі.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы функциялардың шектеулерін шартты түрде келесі санаттарға бөлуге шешім қабылдады (1-кесте).

1-кесте. Санат бойынша функционалдық шектеулер [автормен құрастырылған]

Функция атауы	Санаттары
психикалық функциялардың бұзылуы	қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау, интеллект, эмоциялар, ерік, сана, мінез-құлық, психомоторлық функциялар
тілдік және сөйлеу функцияларының бұзылуы	ауызша және жазбаша, вербальды және вербальды емес сөйлеудің, дауыстың қалыптасуы және т.б. бұзылған
сенсорлық функциялардың бұзылуы	көру, есту, иіс сезу, жанасу, ауырсыну, температура және сезімталдықтың басқа да түрлері
статодинамикалық функциялардың бұзылуы	бастың, аяқ-қолдың моторлық функциялары, статика, қимылдау мүшелерінің жұмыс жасамауы
ішкі ағзалардың жұмысының бұзылуы	қан айналымы, тыныс алу, ас қорыту, шығару, қан түзу, метаболизм, ішкі секреция, иммунитет
физикалық деформациядан туындаған бұзылыстар	сыртқы деформацияға әкелетін бет, бас, аяқ-қолдардың деформациясы, ас қорыту, зәр шығару, тыныс алу жолдарының аномальды саңылаулары, дене өлшемінің дұрыс болмауы

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы 1980 жылы мүгедектіктің үш өлшемдегі халықаралық жіктелімін жариялады:

–биологиялық аспект: организмнің физиологиялық, психологиялық немесе анатомиялық құрылымының немесе қызметінің жоғалуы немесе кез келген ауытқуы;

–жеке аспект: кез келген бұзылу немесе адам үшін қалыпты деп саналатын әрекет ету қабілетінің болмауы;

–әлеуметтік аспект: қолайсыз жағдай, мұнда индивид өзін нашарлауы немесе әрекет қабілетсіздігі нәтижесінде сезінеді және жасына, жынысына, әлеуметтік және мәдени факторларына байланысты қарапайым рөлдердің орындалуын шектейді [3-4].

Арудың сипаты бойынша мүгедектерді мобильді, аз қозғалмалы және қозғалмайтын топтарға жатқызуға болады.

Мүгедектікке әкеп соқтырған себептерді ескере отырып, жалпы ауруы бар мүгедектерді ажыратуға болады; бала кезінен мүгедектік; әскери қызмет міндеттерін орындау кезінде алынған жарақат (контузия, жарақат); майданда болумен байланысты аурулар; авария салдарынан болатын жарақат; майданда болумен байланысты емес ауру (ауру әскери қызмет кезінде алынған); әскери қызмет міндеттерін орындау кезінде алынған ауру.

Адамдардың мүгедектік деңгейіне бірқатар факторлар әсер етеді: қоршаған ортаның жағдайы, демографиялық ахуал, олардың тұрғылықты жерлеріндегі экономикалық және әлеуметтік даму деңгейі, аурушандық деңгейі, денсаулық сақтау жүйесіндегі медициналық көмектің деңгейі мен көлемі (медициналық фактор).

Мүмкіндігі шектеулі балаларға қатысты мүгедектіктің басталуына әкелетін қауіп-қатер факторларының төрт тобы ажыратылатындығын бөлек атап өту керек: пренатальды (тұқым қуалайтын), перинатальды (науқас ана), неонатальды (жатыршілік) және жүре пайда болған патология [5].

Мүгедектерді топтарға бөлудің санамаланған себептерінен басқа, мүгедектік сипатын бағалау үшін алты негізгі санатты бөлуге болады:

- 1) өзін-өзі адекватты ұстау қабілетінің төмендеуі;
- 2) басқалармен қарым-қатынас жасау қабілетінің төмендеуі;
- 3) қозғалыс қабілетінің төмендеуі;
- 4) қолмен жұмыс істеу қабілетінің төмендеуі;
- 5) кейбір күнделікті міндеттерді шешу кезінде денені басқару қабілетінің төмендеуі;
- 6) өзіңізге күтім жасау қабілетінің төмендеуі [6].

Сонымен қатар, дене жұмысының тұрақты бұзылуымен, кәсіби еңбек қабілетін толықтай немесе едәуір жоғалтуға немесе өмірде елеулі қиындықтарға алып келетін адамның денсаулығының бұзылу дәрежесіне байланысты мүгедектіктің үш тобы бөлінеді:

– I топтағы мүгедектік тұрақты қамқорлыққа (көмекке немесе қадағалауға) мұқтаж толық немесе ұзақ мерзімді мүгедектігі бар адамдар үшін, оның ішінде арнайы ұйымдастырылған жеке жағдайларда жұмыс түрлерінің жекелеген түрлеріне бейімделе алатын адамдар үшін белгіленеді (арнайы шеберханалар, жұмыс үйі);

– мүгедектіктің II тобы сырттай тұрақты көмекке, күтімге немесе қадағалауға мұқтаж емес адамдарға толық немесе ұзақ мерзімді мүгедектікпен белгіленеді, сонымен қатар аурудың ағымының нашарлауына байланысты жұмыстың барлық түрлері ұзақ уақытқа қарсы болған жағдайларда (мысалы, ауыр жағдайда) созылмалы аурулар, жоғарғы және төменгі аяғындағы біріктірілген маңызды ақаулар және басқа жарақаттар, көру қабілетінің айтарлықтай төмендеуі);

– III топтағы мүгедектік денсаулығына байланысты адамдарды бұрынғы кәсібі (мамандығы) бойынша жұмысын жалғастыра алмауына байланысты біліктілігі төмен жұмысқа ауыстыру қажет болғанда белгіленеді; өндірістік қызмет көлемінің төмендеуіне алып келетін, кәсібіндегі еңбек жағдайларының айтарлықтай өзгеруіне байланысты денсаулыққа байланысты; біліктілігі төмен немесе бұрын жұмыс істемеген адамдарды жұмысқа орналастыру мүмкіндігін едәуір шектеумен; кәсіби жұмысты орындауды едәуір қиындататын ақаулар мен деформациялармен [7-9].

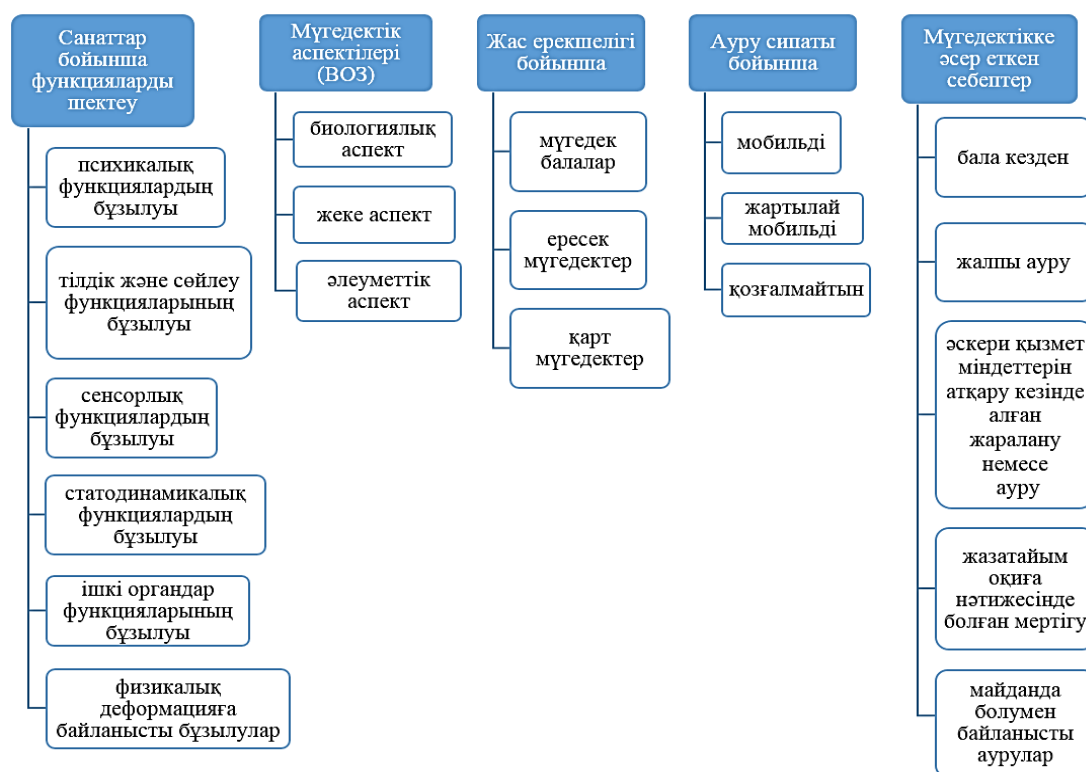
Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған туризм – бұл адамдарды қоғамға интеграциялаудың ғана емес, сонымен қатар ішінара және кейде толықтай оңалтудың тиімді әдістерінің бірі. Саяхаттан оң нәтиже айқын: жаңа эмоциялар, таныстар, әсерлер және егер олар сауықтыру процедураларымен үйлесетін болса, онда бұл барлық күткендерден асып түседі. Туризм шабыттандырады және өзін тұтастықтың бөлігі ретінде сезінуге көмектеседі, басқалар сияқты және барлық шектеулер өте шартты екенін түсінуге көмектеседі [10].

Қоршаған ортаның сапасы мен қол жетімділігі тәуелді болатын шектеулі мүмкіндіктердің әртүрлі түрлерін қарастыра аламыз (2-кесте).

Мүгедектік тек физикалық емес, сонымен қатар моральдық шектеулер. Тұрақты оқшаулау қоныс аударудан қорқуға әкеледі, адам тек толық демалуға, өмірден ләззат алуға мүмкіндігі бола бермейді, көбінесе қажет болған жағдайда да пәтерінен кетуден қорқады. Дүкенге, дәріханаға бару, ақпаратқа, дәрі-дәрмекке, сот төрелігіне, білімге, көлікке кедергісіз қол жетімділік біздің елде, әдетте, сырттан келген көмексіз мүмкін

емес. Нәтижелі жұмыспен қамтылуға және өзін-өзі тануға деген үміт көбінесе тек үміт болып қалады [11-12].

1-кесте. Мүгедектіктің жіктелуі [автормен құрастырылған]

Жоғарыда көрсетілген мәлімет бойынша кедергісіз ортаның мүгедек адамдарға, туризмге әсері зор екенін байқауға болады. Қазіргі таңда Қазақстанда ерекше қажеттіліктері бар 688 106 адам бар (2020 жылғы санақ бойынша). Оның 61,5 %-ы еңбекке жарамды жаста, 25,7 %-ы зейнеткерлік жастағы адамдар, 12,8 %-ы 18 жасқа толмаған балалар. Ерекше қажеттіліктері бар жандардың үлес салмағы салыстырмалы түрде тұрақты және соңғы үш жыл ішінде бүкіл халықтың 3,7 %-ын құрайды. Кедергісіз туризмді дамыту үшін, қолжетімді ортаны қамтамасыз етуі керек, яғни мүмкіндігі шектеулі адамдар өз ақауларын сезбейтіндей демалыс өткізу керек [13].

Нәтижелері және оларды талқылау. Халықаралық нормалар мен стандарттарға сәйкес инфрақұрылым нысандары келесі негізгі талаптарға сай болуы керек:

– қалалық қоғамдық көліктерде, теміржол көлігінде бұл қашықтықты баспалдақпен өтпестен бордюрмен жабуға мүмкіндік беретін төменгі қабатты жүріс бөлігі және төмендету механизмі болуы керек; қалалық қоғамдық, теміржол, әуе және теңіз көліктері мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған орындармен, арнайы жарықтандыруды, брайль тақтайшаларын, тұтқаларды, контрастылы түстердегі сигналдар мен түймелерді қажет ететін мүгедектерге арналған арнайы дәретханалармен жабдықталуы керек;

– үй-жайларға, ғимараттарға еркін және қауіпсіз кіруге және кетуге, жер асты өткелдерімен, көлік тораптарымен қозғалуға мүмкіндік беретін пандустар болуы керек; үй-жайларға кедергісіз кіру және шығуға, ғимараттарда, қаланың айналасында, өткелдерде, әуе-

жайларда, теміржол вокзалдарында қозғалыс үшін арнайы дыбыстық ескертулері бар лифттердің, брайль алфавиті бар тақтайшалардың, қарама-қарсы түймелердің түстерінің болуы;

– бүкіл қала бойынша, үй-жайларда, ғимараттарда, қоғамдық орындарда қолжетімді, түсінікті, ыңғайлы ақпараттық белгілердің, көрсеткіштердің және плиталардың болуы;

– қала бойынша, үй-жайларда, қоғамдық орындарда тактильді плиткалардың болуы, жолдардың әр қиылысында тротуар жиегінің көлбеуі – осының бәріне жол табу туралы тактильді ақпараттар кіреді; көру қабілеті нашар адамдарға көмектесетін жоғары дыбыстық деңгейлерді қолдана отырып, қиылыстарды жобалаудың акустикалық технологиялары, ені, көлбеуі, жол жамылғысы, жарықтандыру, түстер мен белгілер бүкіл қала бойынша және үй ішінде қолжетімді маршруттар болуы;

– негізгі жолдан алыс орналасқан орындықтармен тоқтайтын және демалатын орындар;

– сыртқы баспалдақтар үйдің ішіндегідей безендірілуі керек – жоғары контрасты, баспалдақтың сырғып кетпейтін шығыңқы бөлігі, тактильді ескерту жолақтары, іргелес қоршаулардың болуы;

– мүгедек балаларды қабылдауға арналған саябақтардағы ойын алаңдарының болуы;

– сату стендтері, қызмет көрсететін және ақпарат есептегіштері төмен, оларды көруге кедергі болуы керек;

– өрт сөндіру жүйесі мен төтенше жағдайлар кезіндегі дабыл жүйесі қолжетімді, көрнекі (үзілісті жарық сигналдары түрінде), дыбыстық сигналдармен, қолжетімді биіктікте, индикаторлары бар, қарама-қарсы түстермен, баспалдақта арнайы жарықпен, оқуға оңай авариялық-құтқару схемалары бар болуы керек;

– мәдени және спорт ғимараттарында, саябақтарда, көлік тораптарында (аэропорттарда, вокзалдарда, порттарда), қоғамдық тамақтану орындарында, дүкендерде, орналастыру орындарында және басқа да қызмет көрсету мекемелерінде барлық баспа материалдарының альтернативті форматтары (баспа, аудио файлдары бар), сурдоаудармашылар болуы қажет, tiflo комментаторлары, есту аппараттары, бейне/ақпараттық желінің түсіндірме белгілері, ақпараттық бюллетеньдер, тақталар, индекстер және брайльмен басылған басылымдар; дәретхана бөлмелерінің, аналар мен балаларға арналған бөлмелердің, ақпараттық үстелдердің болуы;

– кездесетін құрылыс тосқауылдарындағы контрастын түсті арнайы жапсырмалар (есіктер, витриналар, қабырғалар, бағандар);

– көмек үшін басқа адамды тарту қажет болған жағдайда, әр пандустағы, қызмет көрсету мекемелеріне кіре берістегі түймелерді шақыру;

– мәдени-спорттық мекемелерде, көлік тораптарында, тамақтану орындарында, тұру орындарында, дүкендерде және басқа да қызмет көрсету орындарында мүгедектерге арналған мүгедектер арбасын және басқа көмекші құралдарды қалдыруға болатын орындардың болуы; мүгедектер арбасының, протездік-ортопедиялық қызмет көрсету орталықтарының болуы;

– қалада, үй-жайларда, көлік тораптарында және басқа да қоғамдық орындарда қолжетімді құрылғылардың (банктік, сатылым, ақпарат және басқалары) болуы.

Туризм өзінің қадір-қасиетін жоғалту, өзін төмендету сезімдерін жояды, қарттар мен мүгедектерді қоғамға біріктіреді. Қолжетімді туризмге сұраныс артып келеді. Нәтижесінде мүгедектер мен қарт адамдар үшін қолжетімді туризмді құру міндет емес, мүмкіндік болып табылады [14-16].

Мүмкіндіктері шектеулі адамдар біздің қалаларымыздың көшелерімен серуендеп, серуендеп, біздің елде саяхаттағысы келеді және сонымен бірге көлікте, қонақ үйлерде, театрларда, цирктерде, концерт залдарында, мұражайларда, көрмелерде өздерін жайлы сезінеді және міндетті. Әсіресе олар үшін механикалық және техникалық жағдайларды орнату қажет: жұмсақ өткелдер, еңістер, қоршаулары бар баспалдақтар, пандустар, лифтер, үлкен жарқын жазуларды іліп қою, дыбыстық сигналдарды енгізу. Олар өздеріне жайлы жағдай жасауы керек, оларға терең тыныс алуға, физикалық және ақыл-ой дамуына, оқуға, жұмыс істеуге, саяхаттауға және мәдени көңіл көтеруге мүмкіндік беруі керек [17-18].

Туризм өзінің қадір-қасиетін жоғалту, өзін төмендету сезімдерін жояды, қарттар мен мүгедектерді қоғамға біріктіреді. Қол жетімді туризмге сұраныс артып келеді. Нәтижесінде мүгедектер мен қарт адамдар үшін қол жетімді туризмді құру міндет емес, мүмкіндік болып табылады. Қазақстандағы туризмді қолжетімді ету – бұл Қазақстанға келгісі келетіндердің барлығын шынымен қабылдағысы келетін орын ретінде елдің имиджін жақсарту мүмкіндігі.

Сонымен, туристік ресурстардың қолжетімділігі туризмді дамытуда маңызды факторға айналуға. Туристік ресурстардың және қызметтерге қолжетімділіктің артуына әкелетін туристер санының өсуіне қарамастан, көптеген туроператорлар осыған байланысты шаралар қабылдаудың маңыздылығын әлі түсінбеді. Сондықтан туристік ресурстардың қолжетімділігіне ықпал ету, туристік индустрияда кадрларды арнайы даярлау деңгейін көтеру үшін нақты саясат пен стратегия жасау қажет [19].

Қорытынды. Мүгедектік – бұл кез келген қоғам айналып өте алмайтын әлеуметтік құбылыс және әр мемлекет өзінің даму деңгейіне, басымдықтары мен мүмкіндіктеріне сәйкес мүгедектерге қатысты әлеуметтік-экономикалық саясатты қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі адам – бұл қоғамда өмір сүру қабілеті өзінің физикалық, ақыл-ой, сенсорлық немесе ақыл-ой кемістігіне байланысты шектеулі адам.

Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған туризм – бұл салыстырмалы түрде жақында дами бастаған туризмнің жаңа түрі. Қазіргі уақытта мүмкіндігі шектеулі жандар өсіп келе жатқан туризм нарығының әлеуеті ретінде қарастырылады. Өнеркәсібі дамыған елдерде тәуелсіз өмір сүрудің алғашқы алғышарттарының бірі мүгедектерге зейнетақы мен жәрдемақы, оңалту, білім беру сияқты жеңілдіктер мен түрлі қызметтерді ұсыну, сондай-ақ мүгедектердің мүдделерін қанағаттандыруға арналған, бірақ мәні бойынша оларға тек қамқоршылықты ұсынатын мемлекеттік ұйымдар құру болды.

Кедергісіз туризмді дамытудың кем дегенде екі себебі бар. Біріншісі – әлеуметтік, гуманитарлық: қоғам мүгедектерге қамқорлық жасауға міндетті, бұл оның өркениетінің көрсеткіші. Екінші себеп – экономикалық. Мүгедектерге турлар ұйымдастыру қымбатқа түскенімен, бұл жерде өтемақы туристердің – тек мүгедектердің өздерін ғана емес, оларды еріп жүретін адамдардың да клиенттік базасын көбейту есебінен күтілуде. Туризм өзінің қадір-қасиетін жоғалту, өзін төмендету сезімдерін жояды, қарттар мен мүгедектерді қоғамға біріктіреді. Сондықтан туристік ресурстардың қолжетімділігіне ықпал ету, туристік индустриядағы кадрларды арнайы даярлау деңгейін көтеру, мүмкіндігі шектеулі туристердің қажеттіліктері мен туризмнің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы маңызы туралы халықтың хабардарлығын арттыру бойынша нақты саясат пен стратегия жасау қажет.

Мұнда барлық санаттағы азаматтарға арналған конституциялық құқықтар жүзеге асырылмайынша, қаланы халықаралық туристік орталық деп атауға болмайды. Мүгедектік – бұл сөйлем емес, біздің өміріміздегі қосымша кедергі. Мүмкіндігі шектеулі

барлық адамдарға абыроймен қарау маңызды. Кедергісіз туризм біздің елімізде әлеуметтік құбылыс ретінде, мүгедектерді оңалту және қоғамға интеграциялау формасы ретінде қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Адаптация объектов туристской инфраструктуры к приему людей с ограниченными возможностями здоровья: опыт России и Европы. Санкт-Петербургский государственный университет сервиса и экономики, Институт туризма и международных экономических отношений 2013 // Материалы круглого стола. 2013 – [Электронды ресурсы]:URL:http://gov.spb.ru/gov/otrasl/c_tourism/news/31873/ (кірген уақыты: 01.02.2022).
2. Асылғараева Ә.Н., Гутман Л.Б. Методические рекомендации по оборудованию входной группы и санитарно-бытовых помещений с учетом требований обеспечения доступности для людей с инвалидностью; Управление социальной защиты населения г. Ижевска – Ижевск, Экспертно-консультационный центр «Эврика» 2013. – 55 с.
3. Бавельский А.Д., Зорина Г.И., Ручин А.А. Безбарьерный туризм в Москве: учебно - методическое пособие / под науч.ред. И.В. Зорина; Комитет по туризму и гостиничному хозяйству города Москвы. – М.:Логос, 2011. – 168 с.
4. Баязитова А. Количество инвалидов ограничат. Сайт для лиц с ограниченными возможностями «Дислайф». – [Электронды ресурсы]:URL:<http://dislife.ru/articles/view/9787> (кірген уақыты: 02.02.2022)
5. Вуколов В.Н. Современное состояние и перспективы развития активных видов туризма в Республики Казахстан // Роль туризма в устойчивом развитии Республики Казахстан. – Алматы, 2011. – С. 149-153.
6. Добрикова Е. Равные среди равных: новые гарантии для людей с ограниченными возможностями // Закон и Право. – 2014. – № 24. – С. 210-213.
7. Дмитриева О. Барьерное самочувствие // Российская газета. – 2012. – № 5762 (89).
8. Дурович А.П. Организация туризма. – СПб.: Питер, 2009. – 320 с.
9. Ефремова М.В. Нормативный аспект формирования доступной среды для лиц с ограниченными возможностями // Уникальные исследования XXI века. – 2015. – № 6 (6). – С. 28-33.
10. Зайцева Н.А Шурафина. Д.Б. Безбарьерный туризм: учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2016. – 176 с.
11. Исаев А. Трудоустройство инвалидов// Российская газета. – 2015. – № 6825 (254).
12. Карпова Г.А., Яковлева К.Г. Социальный и безбарьерный туризм: механизмы институционального развития. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – С. 159.
13. Киреева Ю.А. Проблемы развития безбарьерного туризма в России // Вестник РМАТ. Туристика. – 2014. – № 2. – С. 41-45.
14. Курортные новости – Россия без барьеров или перспектива развития туризма для инвалидов. [Электронды ресурсы]:URL:<http://sankurtur.ru/news/2877/> (кірген уақыты: 30.01.2022)
15. Магомедов Р.Р., Гордеев Р.М., Попова М.Р. Доступный «Безбарьерный туризм» для лиц с ограниченными возможностями здоровья //Современные проблемы науки и образования.- 2015- №1/1 с.183-192.
16. Павленок П.Д., Руднева М.Я. Технология социальной работы. – М., 2011. – 185 с.
17. Создание безбарьерного пространства и изменение сознания граждан. [Электронды ресурсы]:URL:http://www.nadezhda.me/archive/_11_386_noyabr_2012_/sozdanie_bezbarernogo_prostranstva_i_izmenenie_soznaniya_grazdan.html/ (кірген уақыты: 02.02.2022)
18. Электронды ресурсы. Қазақстан Республикасы электрондық үкіметінің ресми сайты <http://e.gov.kz/> (кірген уақыты: 21.02.2022)
19. Электронды ресурсы. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің ресми сайты <http://www.mintrudsk.ru/> (кірген уақыты: 03.02.2022)

References

1. Adaptatsiia obektov túristsskoi infrastrúktúry k priemý líydei s ogranichennymi vozmojnostiami zdorovia: opyt Rossií i Evropy. Sankt-Peterbúrgskii gosýdarstvennyi úniversitet servisa i ekonomiki, Institut túrizma i mejdýnarodnyh ekonomicheskikh otnoshenii 2013// Materialy krýglogo stola. 2013- [Elektrondy resýrs]:URL: http://gov.spb.ru/gov/otrasl/c_tourism/news/31873/- (kirgen ýaqty: 01.02.2022).
 2. Asylgaraeva E.N., Gýtman L.B. Metodicheskie rekomendatsii po oborýdovaniú vhodnoi grýppy i sanitarno-bytovyh pomeenii s ýchetom trebovanií obespecheniia dostýpnosti dlia líydei s invalidností; Ýpravlenie sotsialnoi zaity naseleniia g. Ijevsk. – Ijevsk: Ekspertno-konsýltatsionnyi tsentr «Evrika» 2013. – 55 s.
 3. Bavelskii A.D., Zorina G.I., Rýchin A.A. Bezbarernyi túrizm v Moskve: ýchebno-metodicheskoe posobie; pod naých.red. I.V. Zorina; Komitet po túrizmý i gostinichnomý hoziaistvý goroda Moskvy. – M.: Logos, 2011. – 168 s.
 4. Barazitova A. Kolichestvo invalidov ogranichat. Saít dlia lits s ogranichennymi vozmojnostiami «Dislaif»- [Elektrondy resýrs]:URL: <http://dislaif.ru/articles/view/9787> (kirgen ýaqty: 02.02.2022)
 5. Výkolov V.N. Sovremennoe sostoianii i perspektivy razvitiia aktivnyh vidov túrizma v Respýbliki Kazahstan // Rol túrizma v ýstoichivom razvitií Respýbliki Kazahstan. – Almaty, 2011. – С. 149-153.
 6. Dobrikova E. Ravnye sredi ravnyh: novye garantii dlia líydei s ogranichennymi vozmojnostiami// Zakon i Pravo. – 2014. – № 24. – S. 210-213.
 7. Dmitrieva O. Barernoie samochývstvie // Rossiiskaia gazeta. – 2012. – № 5762 (89).
 8. Dýrovich A.P. Organizatsiia túrizma. – SPb.: Piter, 2009. – 320 s.
 9. Efremova M.V. Normativnyi aspekt formirovaniia dostýpnoi srede dlia lits s ogranichennymi vozmojnostiami// Ýnikalnye issledovaniia XXI veka. – 2015. – № 6 (6). – S. 28-33.
 10. Zaitseva N.A., Shýravina D.B. Bezbarernyi túrizm: ýchebnoe posobie. – M.: KNORÝS, 2016. – 176 s.
 11. Isaev A. Trýdoýstroistvo invalidov // Rossiiskaia gazeta. – 2015. – № 6825 (254).
 12. Karpova G.A., Iakovleva K.G. Sotsialnyi i bezbarernyi túrizm: mehanizmy institútsionalnogo razvitiia. – SPb.: Izd-vo SPbGÝEF, 2012. – S. 159.
 13. Kireeva Í.A. Problemy razvitiia bezbarernogo túrizma v Rossií // Vestnik RMAI. Túristika. – 2014. – №2. – S. 41-45.
 14. Kýrortnye novosti – Rossiia bez barerov ili perspektiva razvitiia túrizma dlia invalidov. [Elektrondy resýrs]:URL: <http://sankurtur.ru/news/2877/> (kirgen ýaqty: 30.01.2022)
 15. Magomedov R.R., Gordeev R.M., Popova M.R. Dostýpnyi «Bezbarernyi túrizm» dlia lits s ogranichennymi vozmojnostiami zdorovia //Sovremennye problemy naýki i obrazovaniia. – 2015. – № 1/1. – S.183-192.
 16. Pavlenok P.D., Rýdneva M.Ia. Tehnologii sotsialnoi raboty. – M., 2011. – 185 s.
 17. Sozdanie bezbarernogo prostranstva i izmenenie soznaniia grajdan. [Elektrondy resýrs]:URL: http://www.nadezhda.me/archive/__11_386__noyabr_2012_/sozdanie_bezbarernogo_prostranstva_i_izmenenie_soznaniya_grazdan.html (kirgen ýaqty: 02.02.2022)
 18. Elektrondy resýrs. Qazaqstan Respýblikasy elektrondyq úkimetiniñ resmi saity <http://e.gov.kz/> (kirgen ýaqty: 21.02.2022)
 19. Elektrondy resýrs. Qazaqstan Respýblikasy Eñbek jáne halyqty áleýmettik qorǵay mınıstrliginiñ resmi saity <http://www.mintrudsk.ru/>(kirgen ýaqty: 03.02.2022)
-
-